

Değerli Türk Yurdu Okuyucusu,

98 yıldır Türk tefekkür hayatında önemli bir yer tutan, Türk Milliyetçiliği temelinde ve fikir dergiciliğinde lider konumdaki dergimizin dalya demesine sadece iki yıl kalmıştır.

100. yıla dergimizi daha iyi hazırlamak, okuyucu profilini bilmek, sizlerle bütünleşmek, daha nice güzellikleri paylaşmak adına;

1. Dergimizin en beğendiğiniz yazı ve yazarları,
 2. Beğenmediğiniz yazı ve yazarları,
 3. Kapak, sayfa düzeni, fotoğraf ve haber metinleri hakkındaki düşüncelerinizi,
 4. Dergide yer almasını istediğiniz hususları,
- kısaca görüş ve önerilerinizi turkyurdu@turkyurdu.com.tr adresimize e-posta yoluyla veya P.K. 429 Yenışehir / ANKARA adresimize mektupla (isim zorunlu değildir) değerlendirilmek üzere bildirmenizi bekler selam ve saygılarımızı sunarız.

TÜRK YURDU DERGİSİ

TÜRK YURDU

Türk Ocakları Genel Merkezi Aylık Yayın Organıdır.
Yerel Süreli Yayın • Basıldığı Tarih: 02.07.2009 • ISSN1300-2323
7. Devre, cilt 29 (61) Sayı: 263 (624) 98. Yıl

SAHİBİ

Galip TAMUR

(Türk Ocakları Basın, Yayın ve Eğt. Hiz. İşl. Adına)

GENEL YAYIN MÜDÜRÜ

Prof. Dr. M. Çağatay ÖZDEMİR

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Prof. Dr. Necmeddin SEFERCİOĞLU

YAYIN KURULU

Yrd. Doç. Dr. Bahri ATA Dr. Süleyman ERYİĞİT
Dr. İbrahim ATABEY Yücel HACALOĞLU
Dr. Fahri ATASOY Doç. Dr. Yunus KOÇ
Yrd. Doç. Dr. Levent BAYRAKTAR Ömer BEKEÇ
Ömer ÖZCAN
Prof. Dr. Ali BİRİNCİ Yrd. Doç. Dr. Serdar SAĞLAM
Nejat ÇOĞAL Yrd. Doç. Dr. Eriman TOPBAŞ
Prof. Dr. Özcan YENİÇERİ
© Galip ERDEM

AKADEMİK DANIŞMA VE HAKEM KURULU

Prof. Dr. Ülker AKKUTAY (Gazi Ü.)
Prof. Dr. Şerif AKTAŞ (Gazi Ü.)
Prof. Dr. Salim CÖHÇE (İnönü Ü.)
Prof. Dr. Mustafa ERKAL (İstanbul Ü.)
Prof. Dr. Feyzullah EROĞLU (Pamukkale Ü.)
Prof. Dr. Ali GÜLER (İzzet Baysal Ü.)
Prof. Dr. Ali Osman GÜNDOĞAN (Muğla Ü.)
Prof. Dr. Leyla KARAHAN (Gazi Ü.)
Prof. Dr. Bayram KODAMAN (S. D. Ü.)
Prof. Dr. Hasan ONAT (Ankara Ü.)
© Prof. Dr. M. Cihat ÖZÖNDER (Hacettepe Ü.)
Prof. Dr. Mehmet ŞAHİNGÖZ (Gazi Ü.)
Prof. Dr. İsmail YAKIT (S.D.Ü.)
Prof. Dr. Bahaeddin YEDİYILDIZ (Hacettepe Ü.)
Prof. Dr. Dursun YILDIRIM (Hacettepe Ü.)

GENEL MERKEZ

Türk Ocağı Caddesi Prof. Dr. Osman Turan Sokağı, Nr: 1 Balgat / ANKARA
Tel: 90(312) 284 35 90

İDARE YERİ

Sezenler Caddesi 4/12 Sıhhiye / ANKARA
Tel-Belgegeçer: 90(312) 229 69 74

YAZIŞMA ADRESİ

P.K. 429 Yenışehir / ANKARA
Eimlek: turkyurdu@turkyurdu.com.tr
Türk Yurdu Web Sitesi: www.turkyurdu.com.tr
TEKNİK MÜDÜR: Erdoğan PAMUK
BÜRO: Yaşar GİRGIN

ABONELİK ve ABONELİK ÜCRETİ

Abonelik ücreti, Türk Ocakları Basın, Yayın ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi
Türk Yurdu 257311 numaralı posta çekli hesabına, yurt içi ve yurt dışı havaeleler
için de T.C. Ziraat Bankası Necatibey-ANKARA şubesi 6565463-5001 numaralı
anka hesabına yatırılarak, P.K. 429 Yenışehir-ANKARA adresine yahut elmek veya
telefonla bilgi verilir.
YURT İÇİ: Yıllık Ferdi Abone 55 YTL. / Yıllık Kurum ve Kuruluş Aboneliği 120 YTL.
YURT DIŞI: Avrupa ülkeleri için yıllık 75 Euro / Diğer ülkeler için yıllık 100 Dolar
Yayınlanan yazıların muhtevasına ait sorumluluk yazarlarına aittir.
Yayınlanacak yazılar üzerinde yazardan müsaade alınarak gerekli
düzeltmeler yapılabilir. Gönderilen yazılar yayınlanırsın
yayınlanmasın iade edilmez.

TÜRK OCAKLARI MERKEZ YÖNETİM KURULU

Genel Başkan: Nuri GÜRGÜR Üye: Prof. Dr. Orhan ARSLAN
Genel Başkan Yrd.: Yücel HACALOĞLU Üye: Prof. Dr. M. Çağatay ÖZDEMİR
Genel Sekreter: Prof. Dr. Orhan KAVUNCU Üye: Kerim ÜNAL
Genel Muhasip: Galip TAMUR Üye: Prof. Dr. İsa ÖZKAN
Genel Sekreter Yrd.: Prof. Dr. Rasih DEMİRCİ Üye: Dr. Fahri ATASOY
Genel Sekreter Yrd.: Dr. Bülent AKSOY

DENETLEME KURULU

Başkan: Prof. Dr. Celâl ER
Raportör: Efendi BARUTÇU
Üye: Cihat ALAGÖZ

KAPAK & SAYFA DÜZENİ

www.hakkuslu.com
Dizgi

REPROTON LTD. ŞTİ. (0312) 384 78 51-52

BASKI

EVREN YAY. A.Ş. Tel: (0312) 615 54 54

İÇİNDEKİLER

AYIN YORUMU • İki Yüz Yıldan Beri Süregelen Millî Varlığımıza Yönelik Psikolojik Savaş • Nuri GÜRGÜR	2
Söğüt Toplantıları-I	5
DÜŞÜNCELER • Kavramları Yeniden Düşünmek • Özcan YENİÇERİ	8
DÜŞÜNCELER • Uygarlığın Dili: Sanat • Milay KÖKTÜRK	12
GÜNCEL • Suriye Sınırında Mayın Temizliği ve Tarım • Celal ER	14
GÜNCEL • Kerkük, Bağıra Bağıra! • Yıldız UĞUR	16
GÜNCEL • 29 Mart Yerel Seçimleri, Yükselen Bölücülük ve Azgınlardan Terör • Mustafa BAYRAMOĞLU	14
GÜNCEL • Mayın Temizleme Konusu Görüldüğünden de Karışık Oya AKGÖNENÇ	22
GÜNCEL • Anayasa Nasıl Bir Meclis tarafından Yapılmalıdır? Sadettin BİLGİÇ	24
Barack Obama ve Neo-Hamidianizm • Mithat BAYDUR	26
Türk Kimliğini Söndürmeye Yönelik Psikolojik Savaş • Feyzullah EROĞLU	28
Kıbrıs'ta Gerçekleri Görmek • Nejat ÇOĞAL	32
Arnold Tonybee'nin Kürtler Raporu ve Düşündürdükleri K. Tuncer ÇAĞLAYAN	34
Kime Türkiye Halkı veya Ahalisi Denir! • Abdülkadir İLGEN	37
Tektiplemeye Karşı Kültürel Milliyetçiliğin Halleri • Hüseyin SADOĞLU ..	43
SÖYLEŞİ • Nuri Gürgür • Oğuz ÇETİNOĞLU	47
DOSYA: Bahtiyar Vahapzade	
Sevgi ve Samimiyet Abidesi Bir Şair Bahtiyar Vahapzade • İsa ÖZKAN ...	52
Bahtiyar Vahapzade • Fatma ÖZKAN	57
Şiiri Vatanın Gül Çiçekleri Kokan Bahtiyar Vahapzade Üzerine Düşünceler • Hüseyin TUNCER	62
Şeki'ye Kar Düşende • A. Yağmur TUNALI	69
"Sevdinse... Günahın İçinde Haksan..." • Saadet JAHANGİR	74
Ana Dili ve Bahtiyar Vahapzade • Hüseyin YENİÇERİ	76
Yana Yana Yaşadın, Yaşaya Yaşaya Yandın... Derviş Osman EHMEDOĞLU	79
Vahabzade'nin Publisistikasında "Türkiye" • Soner Mehmet ÖZDEMİR ...	81
Bu Çağın Dede Korkut'u: Bahtiyar Vahabzade • M. Nihat MALKOÇ	85
Vahapzade'de Tarih Şuuru • Osman Kubilay GÜL	89
GEZİ • Prag Baharı... • Filiz AVŞAR	92
GENÇ KALEMLER / PORTR • Hüseyinzade Ali Bey • Alizade NERGİZ ...	95
PORTR • İdealler ve İdealistler Ölmez • Atilla ÖZER	100
KİTAP • Kösoğlu'nun Dâussılası • Nâzım H. POLAT	103
KİTAP • Hürriyet Kahramanı Resneli Niyazi Hatıra • Volkan KAŞIKÇI	106
KİTAP • Karanlık Savaş ve e-Posta • Veli Savaş YELOK	106
DİLİN KEMİĞİ • Otomobil İlanlarının Dili • Yavuz KARTALLIOĞLU	107
Türk Dünyasından Haberler	109
Türk Ocaklarından Haberler	111

Sevgi ve Samimiyet Abidesi Bir Şair: BAHTİYAR VAHAPZADE

İSA ÖZKAN*

Bahtiyar Vahapzade'nin adını ilk defa 1978 yılında Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü üçüncü sınıf öğrencisi iken Anadolu ve Rumeli Ağızları dersinde işitmiştim. Onun 1971 yılında Kiril alfabesi ile neşredilen *Payız' Düşünceleri* (Sonbahar Düşünceleri) adlı kitabından *Ana Dili* adlı şiirinin derste şekil bilgisi bakımından tahlilini yapmıştık. O yıllarda Azerbaycan bütün Türk dünyası gibi bizim için kapalı, hatta biraz efsunlu ama komünist diktatörlüğün altında inleyen her şeyini merak ettiğimiz mazlum ve mahzun bir Türk yurdu idi. Gençlik yıllarının his ve hayallerinin girdabında esir Türk ellerinden işittiğimiz her ses ve faaliyet bizleri bambaşka bir fikir ve duygu dünyasına taşıyordu. Bahtiyar Vahapzade, yanılmıyorsa 1981 yılının bahar aylarında Kültür Bakanlığı'nın davetiyle Türkiye'ye gelmiş ve Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'nde çoğunluğu Türkoloji hocalarından oluşan bizlerin de dinleyici lisansüstü öğrencisi sıfatıyla katıldığımız bir gruba hitap etmişti. Seyahati esnasında kendisine refakat eden Yavuz Bülent Bakiler Bey, şairi ve katılımcıları karşılıklı olarak tanıtmış daha sonra "Vahapzade Bey'in rahatsızlığı sebebiyle çok fazla konuşmayacağını" ifade etmişti. Vahapzade Bey ise bizdeki üniversitelerdeki işleyiş hakkında sorular sorduktan sonra "ot kökü üste biter" diye söze başlayarak Azerbaycan'daki Türkoloji çalışmalarını ve üniversitelerdeki akademik unvan sistemini kısaca anlatmıştı.

Aradan yıllar geçti. Kızıl Ordu'nun 19 Ocak 1990 tarihinde Bakü'de Azatlık meydanında toplanan Azerbaycan Türklerine tanklarla müdahale edip yüzlerce kişiyi katlettiği zaman yurtdışında bulunuyordum. Sovyetler Birliği bu olaylar hakkında iç ve dış basına sansür uygulamıştı. Bakü'de nelerin olup bittiği konusunda doğru haber almak mümkün değildi. Türkiye'den bir muhabir telefonla tanıdığım Vapazade'ye ulaşıyor ve dünya kamuoyu

"Yanvar Olayları"ndaki katliamı Türkiye'nin Sesi radyosu vasıtasıyla onun ağzından öğreniyordu. 21 Mart 1993 tarihinde Antalya'da yapılan I. Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk, Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayı'nda Azerbaycan delegeleri adına konuşanlardan biri de o idi. Sonra Fuzuli'nin 500. yılında yapılan anma toplantısı gibi çeşitli bilimsel faaliyetlerde onu tekrar dinleme fırsatını elde ettim.

Azerbaycan'ın seçilmiş cumhurbaşkanı merhum Elçibey 1993 yılının Haziran ayında iktidarı bırakıp Nahçıvan Keleki'deki köyüne dönmüş, yerine merhum Haydar Aliyev geçmişti. Bahtiyar Vahapzade'nin şiirlerinin bir kısmı Türkiye Türkçesine aktarılmıştı. Türkiye'de artık Vahapzade sanat çevrelerinde şair olarak Azerbaycan'daki kadar meşhurdur. Vahapzade, Azerbaycan ile Türkiye'nin her manada ilişkilerinin geliştirilmesini arzu ederdi. Ancak son yıllarda sağlığı iyice bozulmuştu. Evinden pek dışarı çıkamıyor, hatta hekimler ülke dışına seyahate müsaade etmiyordu. Bu yüzden çok sevdiği Türkiye'den gelen davetleri icabeti de mümkün olmuyordu. İşte böyle bir dönemde 8 Mart 2004 ile 17 Aralık 2004 tarihlerinde TRT Bakü temsilcisi Abdülhamit Afşar Bey'in delâletiyle eşim Prof. Dr. Fatma Özkan'la birlikte "göy" Hazar'a bakan evinde onu iki defa ziyaret etme ve sohbetinden yararlanma imkânını elde etmiştik. Şehriyar'ın "döngeler var, dönüm var / itginlik var, ayrılık var, ölüm var" dediği gerçek ne yazık ki vaki olmuş; bugün artık Türkiye sevdalısı kibar ve zarif şairimiz, dünyasını değiştirmişti. Bu yazımız söz konusu ziyaretlerin çerçevesinde kalem almıştır.

Şiir Yazmaya Başlayışı

Azerbaycan'da hemen herkes biraz şairdir. Söz sanatının böylesine canlı olarak yaratılıp yaşatıldığı Azerbaycan'da kapalı rejimin de etkisiyle sembol ve mecazlarla ifade biçimi bir hayli geliş-

Prof. Dr. İsa Özkan ve Bahtiyar Vahapzade (2005)

miştir. Öyle ki millî kültür Azerbaycan'da sözlü ve yazılı gelenekte işlenip nesilden nesle aktarılma imkânını bir ölçüde şiir dilinde bulmuştur. Gençliğinin ilk yıllarında şair olmaya heveslenen Bahtiyar Vahapzade yazdığı bir şiiri alıp ünlü şairlerden birine götürerek bu işte istidadının olup olmadığını sorar. Gayretli bir köy çocuğu olarak şöhretli şairden kendisini teşvik etmesini bekler. Ancak sözü geçen şair "Şiir çetin iştir övladım, bu gader büyük şairlerin içinde senin yerin olabilmez, özüne başga iş taparsan yahşı olar" nasihatını alır. Çok gücenir. Annesi, ona görüşmeden neden "nigaran(üzgün)" döndün diye sorar. Olup biteni "mihriban(sevgili) annesine anlatır. Annesi "oğlum sen elimizin yahşı bir şairi olacahsan, arhayın ol, gayret et" diyerek onu teşvik eder. Dolayısıyla özel sohbetlerinde kendisinin şiire ilk adım atışını 1963 yılının Şubat ayında kaybettiği annesinin yüreklendirmesiyle başladığını söyler. Sanat ve fikir dünyasında Nizami, Nesimi, Mevlana Celaledin, Yunus Emre, Mirza Aliekber Sabir ve Mehmed Akif'ten etkilendiğini söyler ama o, öncelikle Azerbaycan Türklerinin sözlü edebiyat bulağından beslenmiştir. Annesinin anlattığı masal, hikâye ve destanların efsunlu atmosferi, anadilinin samimi sıcak ortamında işittiği laylalar(ninniler), düzgüler(tekerlemeler), âşık edebiyatının geraylı, tecnis gibi verimleri, atasözlerinin tecrübe ve derin tefekkür dolu dünyası Vahapzade'nin sanatının hem kaynağı, hem de güç durumlarda sığınağı olmuştur. Bahtiyar

Vahapzade'nin adına şiirler yazdığı, çok sevdiği, kendisini yetiştiren fedakâr annesiyle ilgi çekici bir akrabalık ilişkisi bulunmaktadır. Şairin uzun yıllar babaannesi diye bildiği biyolojik annesi, babasının ikinci eşidir. Babasının ilk hanımından dört oğlu bulunmaktadır. Kendisi de, adı da Hanım olan bu annesi, Vahapzade'ye hamile olduğunda, kendisiyle neredeyse yaşıt olan dört üvey oğlundan ve çevreden utanır ve bebeği doğurmak istemez. Bunun üzerine, gelinlerden Gülzar, bebeği dünyaya getirip kendilerine evlat vermesi konusunda üvey kayıvalidesini ikna eder. Çünkü doktorlar ona çocuğunun olmayacağını söylemiştir. Bütün aile Gülzar'ın isteğini kabul eder. Şair doğar doğmaz, Gülzar Hanım onu bağrına basmış, öz evladı bilmiştir. Resmî kayıtlara, aslında ağabeyi olan Mahmut Ağa babası, Gülzar ise annesi olarak geçmiştir. Gülzar Hanımdan hep sevgiyle, saygıyla söz eden şair, yetişmesi esnasında annesinin terbiye ve tahsiline gerekenin üzerinde ihtimam gösterdiğini; ders aralarında okula gelerek onu bizzat beslediğini, savaş yıllarında bile ekmek payını kendisine verdiğini anlatır. Onun vefatı üzere yazdığı şiirinde;

*Meni boya-başa yetirdin, ana
Bize borclu bildik her zaman seni.
Sen meni dünyaya getirdin, ana,
Mense yola saldım dünyadan seni.*

*Sen mene beşikde laylay çalmısan
Bugün laylay çalım sene mende mi?
Senin şirin şirin laylalarını
Men sene gaytarım cenazende mi?*

diyerek hayatta elde ettiği her şeyi kendisine borçlu olduğunu her fırsatta ifade eder.

Dil Bilinci

Çok milletli Sovyetler Birliği'nde "Sovyet insanı (Homo Sovyetikus)"un yaratılması için Rus dili temel iletişim aracı olarak kabul edilmişti. Dolayısıyla Rusça öğrenmek bağlı bütün sosyalist cumhuriyetlerde zorunlu hale getirilmiş, parti, bürokrasi, bilim, sanat, kısacası devlet hayatında yükselmek için şart koşulmuştu. Azerbaycan ve Moskova'ya bağlı diğer cumhuriyetlerdeki ilk ve ortaöğretim okullarında bile derslerin büyük bir kısmı Rusça yapılmaktaydı. Yükseköğretim kurumlarında ise Rusça dışındaki dillerden bahsetmek hiç mümkün değildi. Böyle bir ortamda millî dilin kaybedilmesi'nin kültürün dolayısıyla milletin kaybedilmesi anlamına geldiğinin farkında olan Bahtiyar Vahapzade kuvvetli bir dil şuuruyla şiirlerinde ana dilin önemini gündeme getirir. Azerbaycan'daki gençlerin anadilini iyi bilmeleri gerektiğini sıkça vurgular. Nitekim Ana dili adlı şiiri onun bu husustaki hassasiyetini dile getirdiği pek çok şiirinden biridir.

*Dil açanda ilk defa 'ana' söylerik biz
'Ana dili' adlanır bizim ilk dersliyimiz*

*İlk mahnımız laylanı anamız öz südüyle
İçirir ruhumuza bu dilde gile-gile.*

*Bu dil - bizim ruhumuz, eşgimiz, canımızdır,
Bu dil - birbirimizle ehdi-peymanımızdır.*

*Bu dil - tanıtmış bize bu dünyada her şeyi
Bu dil - ecdadımızın bize goyup getdiyi*

*En giymetli mirasdır, onu gözlerimiz tek
Goruyub, nesillere biz de hediye verek.*

O, komünist sistem altında yabancı dilde eğitime hep karşı çıkmıştır. Vahapzade, Sovyetler Birliği döneminde Rus eğitimcisi K.D.Vşinski'nin Rodnoe Slovo (Ana Dili) adlı kitabını kaynak ve delil göstermek suretiyle ana dili konusundaki fi-

kirlerine kuvvet kazandırmak ister. Onun dil konusundaki düşünceleri sözde kalmaz. Sovyetler Birliği'ndeki pek çok aydın iyi bir gelecek için çocuklarını en gözde Rus okullarına gönderirken, Vahapzade, Azerbaycan Türkçesiyle eğitim yapan okulları tercih eder. Sovyetler Birliği döneminde onun bu samimi tavrı yakın akrabaları tarafından da yadırganır. Herkes çocuklarını Rus okullarına gönderme yarışındayken bu aykırı davranışından dolayı ona sitem ederler ve Vahapzade'ye "sen bu cocukların geleceğ heyatların mahvedirsen. Bu uşahlar tekce öz dilimizle Azerbaycan'dan başga yere gidebilmezler. Bilecer(Dağıstan hududundaki son Azerbaycan yerleşim birimi)'den öte geçebilmezler" derler. Oysa Vahapzade ana dilin yabancı dil öğrenmek için de iyi bilinmesi gerektiğini ve köleliğin kendi değerlerimize yabancılaşmakla başladığını ifade eder. Sovyetler Birliği dönemindeki alfabe, dil ve kültür politika ve uygulamalarıyla ana dilini bilmeyen ve Rusçayı iletişim dili olarak kullanan bağlı cumhuriyetlerde birkaç nesil ve dolayısıyla pek çok insan yetişmiştir. Bu sebeple 2005 yılında Azerbaycan'ı ziyaret eden zamanın Rusya devlet başkanı Vlademir Putin " Azerbaycan'a olan ilgimiz bizim hiçbir zaman değişmez. Çünkü bu ülkede Rusaçayı iletişim dili olarak aktif halde kullanan bir buçuk milyon insan yaşamaktadır" demiştir. Bahtiyar Vahapzade, Başkurt, Tatar, Azeri, Türkmen, Özbek, Nogay, Kumuk, Karaçay, Balkar, Kırgız, Kazak ve Sibiry Türklerinin ana diliyle konuşmak yerine Rusça ile anlaşmalarını bir felaket olarak nitelendirir. Bu durumu ortadan kaldırmak için de "yavaş yavaş Türkçe ortak iletişim diline doğru yürümek" gerekmektedir. Elbette bu zaman alacak bir iştir. Vahapzade, "bu yüce maksada erişmek için ilk olarak farklı ilim sahalarında ortak terminoloji geliştirilerek işe başlanmasını ister ve "gelecekte torunlarımız ve onların çocukları birbirleriyle Rusça veya başka bir dillerle değil, iletişim dili olarak Türkçeyle anlaşmalarını" bir vasiyet olarak Türk devlet ve topluluklarının yönetici ve aydınlarına bildirir (Bahtiyar Vahapzade, *Vatan, Millet, Ana Dili*, Ankara 1999, s. 101)".

Tarih Bilinci

Bahtiyar Vahapzade Türk Dünyası edebiyatında hikemî şiirin üstüdür. Onun şiirlerinde güçlü ve sağlam bir mantık dokusu dikkati çeker. Bu bir nev'i Türk milletin görmüş geçirmiş aksakallarının bilgece üslubudur. Bahtiyar Vahapzade'nin eserlerinde kökleri millî tarihe, edebî gelenekle-

re ve halk hayatına uzanan zengin tecrübenin yansıdığına şahit oluruz. Bundan dolayı milli tarihin komünist parti tarihiyle değiştiği dönemde dahi o Türkmençay antlaşmasıyla ikiye ayrılarak Rusya'ya bırakılan Kuzey Azerbaycan ve İran' hakimiyetine terk edilen güney Azerbaycan'ın bölünmüş haline isyan eder. 1959 yılında kaleme aldığı uzun Gülistan şiiriyle bu trajik duruma muhalefetini açıkça ortaya koyar. Bu anlaşmanın imzalanmasından dolayı Gülistan yerleşim biriminin adıyla antlaşama metninin yazıldığı kağıtta leke kaldığını belirtir. Ayrıca bu işe imza atan ellerin kırılmasını ister:

*Gülistan kendinin gül-çiçekleri
Bir günün içinde soldu-saraldı.
"Gülistan" bağlandı, o günden beri,
Bu kendin alnında bir lekə qaldı.
...?*

*Ağlayıb dağlardan əsən küləklər,
Bu məşum xəbəri aləmə yaydı.
Sanki dilə gəldi güllər, çiçəklər:
"Bu işə qol qoyan qollar sınaydı".*

*Arazın suları qəzəbli, daşqın,
Sirin nəğmələri ahdır, haraydır.
Vətən quşa bənzər, qanadlarının
Biri bu taydırsa, biri o taydır.*

*Quş iki qanadla uçar, yüksələr,
Mən necə yüksəlim tək qanadımla?
Ürəklər bu dərdədən tüğyana gələr,
Axar gözümüzdən yaş damla-damla.*

Bahtiyar Vahapzade, bu şiirini Şehriyar'ın Heyder Baba'ya Selam adlı eserindeki "Heydər baba, göylər qara dumandı/ Günlerimiz bir-birindən yamandı./Bir-birizdən ayrılmayın, amandır, şeklinde başlayan iki beşer mısralık şiiriyle sona erdirir. Sovyetler Birliği'nde herkesin birbirinden şüphele-nip korktuğu ve iki kişiden birinin gizli KGB üyesi olarak vazife yaptığı dönemde Vahapzade'nin 1961 yılında yayımlanan ve tarihi gerçekleri büyük bir cesaretle dile getirdiği bu şiiri Azerbaycan Türkleri arasında muazzam bir akis uyandırmıştır. Vahapzade bu uzun şiirden dolayı takibata uğramış ve 1962-yılında "Millətçi(miiliyetçi)" suçlamasıyla üniversitedeki görevine son verilmiştir. Ancak gerek Rus çarlığı gerekse komünist rejim altında pek çok acılar yaşayan Azerbaycan Türkleri ona sa-

hip çıkmıştır. Milletin dertlerini hayatını tehlikeye atarak cesaretle terennüm eden bu samimi şaire yardım edebilmek için Azerbaycan Türkleri kendi arasında görev bölümü yapmış komünist yöneticilerin de dikkatini çekmeden her gece şairin evine gizlice bir kimse üniversitedeki işine döndürüldüğü iki yıl süresince yiyecek götürmek üzere sorumluluk almıştı. 8 Mart 2008 tarihinde Bakü'deki evinde ziyaret ettiğimiz şairimiz hatıralarını anlatırken o günlerle ilgili olarak "hiçbir yerden geliriz yoktu. Üstelik yasaklı bir kişiydim. Fakat her sabah kalktığımız vakit kapımızda içi süt, ekmek, şeker, yağ gibi yiyeceklerle dolu bir sepetle karşılaşıyorduk. Kim getiriyor, hangi vakitte bırakıyor bildiğimiz yoktu. Bir gün değil beş gün değil bu böyle sürüp gidiyordu. Sanki bize yiyecek getirmek için bütün Azerbaycan halkı seferber olmuştu" demektedir.

Türkiye Sevgisi

Bahtiyar Vahapzade, sanatkârlığının, bilim ve kültür adamlığının yanı sıra aynı zamanda siyasetçi idi. Sovyetler Birliği'ndeki komünist rejimin yerleşme dönemindeki acıları, halkın evinin, hayvan ve tarlalarının kısaca özel mülkiyetin müsadere edilerek ellerinden alınışını, kolhoz ve sovhozların kuruluşunu, II. Dünya Savaşının yokluk yıllarını, yaşamış biriydi. Çocukluk ve gençlik yıllarında ikiyüzlü ajanların jurnalleri sonucunda rejim muhalifi olduğu iddiasıyla eziyet edilen insanları ve Sibiry sürgünlerinin geride bıraktıklarının perişan hallerine bizzat şahit olmuştu. Bölge ve dünya politikaları konusunda fikir sahibi bir aydın olarak onun gönlünde Türkiye sevgisinin daima derin bir yeri vardı. Sovyetler Birliği yazarlarıyla 1961 yılında katıldığı Estoniya adlı feribotla gerçekleşen ve İstanbul'a da uğrayarak Afrika'ya kadar uzayan kırk günlük bir deniz seyahati vesilesiyle Türkiye'yi ilk defa görür. Vahapzade bu hatıralarını anlatırken adeta olayları yeniden yaşamış, hem kendisi ağlamış, hem de bizi ağlatmıştı. Karadeniz'de yol alan sabahın erken saatlerinde İstanbul'a ulaşacak gemide herkes eğlenirken Vahapzade ise heyecandan hiç uyuyamamıştır. "Otuz beş yıllık ömründe hasretiyle yandığı", atalarının ümitte bahsettiği "adını andığı zaman tüm vücudunu titreten kolu-na kuvvet, ayaklarına takat, gözlerine ışık veren Türklüğün Kabesi İstanbul" onu derinden etkilemiş ve "İstanbul" adlı şiirini sadece on saat süren bu geziden sonra yazmıştır (Bahtiyar Vahapzade, *Vatan, Millet, Ana Dili*, Ankara 1999, s. 48)".

Özkanlar ve Vahapzadeler (2005)

Bahtiyar Vahapzade'nin şair yüreği son günlerde bir hayli yufkalaşmıştı. Türkiye sözünün çağırışını onda muazzam bir duygu yoğunluğu yaratıyor ve bunu istemese de dışa vuruyordu. 17 Aralık 2004 tarihindeki ziyaretimizde kendisine "Türkiye'den gonahlar gelip" diye haber verilince bizim beklediğimizi salona girdi ve "Türkiye'de gelpsiz eee" dedi ve gözyaşlarını tutamadı. Bu duruma biz de çok üzüldük. Zihni melekelerinde en ufak azalma yoktu. Son derece isabetli tahliller yapıyordu. Vahapzade, yeryüzünde parça parça ve mahdut imkânlarla ayakta durmanın devlet ve millet varlığını devam ettirmenin mümkün olmadığına esaret yıllarında çoktan farkına varmıştı. Türk devlet ve topluluklarıyla ilgili her toplantı onu çok heyecanlandırıyordu. Bu sebeple onun Özümüzü Kesen Kılıç adlı oyunu 2007 yılının Eylül ayında Bakü'de yapılan 12. Türk, Devlet ve Toplulukları Dostluk, Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayının gösteriler bölümünde kendisinin de katılımıyla sahnelenmişti. Meğer Türk dünyasının birlik şairini bu son görüşümüz imiş.

Bahtiyar Vahapzade, milletini, vatanını, dini ve dilini kısacası Türk kültürünü anlamak ve anlatmak için çabaladı, çalıştı. Bir ömrü Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan, Tataristan ve Sovyetler Birliğinde geçen aynı soydan gelen vatandaşlarına Türk olduklarını hissettirmek ve sonra dillendirmek için harcadı. Küresel rüzgârların getirdiği moda akım ve zevklere

itibar edip naçiz bedeni ve ailesi için servis edilen ve yükselen değerlerin anafonda amiral gemilerinin kaptan köşküne kurulup ahkâm kesenlerden olmadı. Esaret altında dahi mensubu olduğu Türk milletinin dili, tarihi, edebiyatı kısacası kültürünün şan ve hicran sayfalarını öğrendi, öğretti. Şiirinde işledi, dersler, konferanslar verdi. Fikir ve sanat alanında baskı ve sıkıntıların rejimin karakterinin gereği olduğu yıllarda dahi dilinin, kültürünün yılmaz bir savunucu oldu.

Bahtiyar Vahapzade 1919-1920 yılları arasında kurulan Azerbaycan Cumhuriyeti'nden altı yıl sonra Sovyetler Birliği vatandaşı olarak 1925 yılında dünyaya geldi. Hayatı boyunca odlar yurdu ülkesinin hürriyetine kavuşarak semasında "ay ulduzlu bayrağı"nın dalgalanmasını arzu etti. Takibata uğradı, işinden aşından oldu. Vahapzade, 13 Şubat 2009 tarihinde ay ulduzlu bayrağın gölgesinde Türk dünyasının bahtiyar evladı olarak ebedi uykusuna daldı. Ulu önder Atatürk'ün "Ne mutlu Türküm diyene" sözünün Türkiye Cumhuriyetinde askeri bölgelerden kaldırılması gündeme getirilip yıkıcı ve bölücülerce Türk bayrağına saygısızlık edilirken, Bahtiyar Vahapzade'nin aziz naşı vasiyeti gereği hem Azerbaycan, hem de Türkiye Cumhuriyeti bayraklarına sarılarak ebediyete uğurlandı. Makamı cennet, ruhu şad olsun.

*Prof. Dr. Gazi Üniversitesi